

سرشناسه:	آیت‌اللهی، زهرا، ۱۳۳۹ -
عنوان و نام پدیدآور:	اخلاق خانواده / زهرا آیت‌اللهی، امیرحسین یانکی‌پورفرد، فاطمه بدآغی، فریده خلیج‌آبادی، محمدرضا شرفی، شهلا کاظمی‌پور، محمود مشفق، حسن ملکی، به کوشش زهرا آیت‌اللهی؛ تدوین نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاهها، معاونت پژوهشی دانشگاه معارف اسلامی.
مشخصات نشر:	قم: دفتر نشر معارف، ۱۳۹۱.
مشخصات ظاهری:	۲۸۸ ص.
فروست:	مجموعه اخلاق اسلامی، ۲۷
شابک:	978-964-531-424-6
وضعیت فهرست‌نویسی:	فیبأ
موضوع:	اخلاق اسلامی
موضوع:	خانواده - جنبه‌های مذهبی - اسلام
موضوع:	انسان (اسلام)
شناسه افزودن:	نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاهها.
شناسه افزوده:	دانشگاه معارف اسلامی، معاونت پژوهشی.
شناسه افزوده:	نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاهها، دفتر نشر معارف.
رده‌بندی کنگره:	۱۳۳۷ الف/۸/ BP۲۴۷
رده‌بندی دیویی:	۶۱ ۲۹۷
شماره کتاب‌شناسی ملی:	۳۲۷ ۲۹۱

استاد محترم و دانشجوی عزیز

خواهشمند است با ارائه دیدگاه‌های خود ما را در رفع نواقص و ارتقای کتاب یاری بخشید.

شماره تلفکس واحد ارزیابی علمی: ۷۷۴۹۹۱۹ - ۲۵۱۰

صندوق پستی: ۶۱۷۳ - ۳۷۱۵۵

پست الکترونیکی: arzyabi@maaref.ac.ir

اخلاق خانواده

www.ketab.ir

زہرا آیت اللہی

دکتر فاطمہ بداغی

دکتر شہلا کاظمی پور

دکتر فریدہ خلج آبادی

دکتر امیر حسین بانکی پور فرد

دکتر محمد رضا شرفی

دکتر محمود مشفق

دکتر حسن ملکی

به کوشش: زہرا آیت اللہی

مجموعه اخلاق

۲۷

خلاق خانواده

نویسندگان: امیرحسین بانکی فرد، همدرخا شرفی، محمود شفق، حسن ملکی،

زهرا آیت‌اللهی، فریده خلیج‌آبادی، مهلا کاشانی‌پور، فاطمه بداغی

زیر نظر: زهرا آیت‌اللهی

تدوین: نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاهها

معاونت پژوهشی دانشگاه معارف اسلامی

ناشر: دفتر نشر معارف

بازخوانی: محمد رحیمی

صفحه‌آرا: صالح زارع

طراح جلد: سید حسین موسی‌زاده

چاپ: اول، پاییز ۱۳۹۱ / ۲۰۰۰ نسخه

قیمت: ۵۲۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸ - ۹۶۴ - ۵۳۱ - ۴۲۴ - ۶

کلیه حقوق محفوظ است

مراکز پخش:

مدیریت پخش دفتر نشر معارف: قم، خیابان شهدا، کوچه ۳۲، شماره ۳، تلفن و نمابر ۷۷۴۰۰۰۴
فروشگاه شماره یک (باتوق کتاب): قم، خیابان شهدا، روبه‌روی دفتر مقام معظم رهبری، تلفن ۷۷۳۵۴۵۱
فروشگاه شماره دو (باتوق کتاب): تهران، خیابان انقلاب، چهار راه کالج، جنب بانک ملت، پلاک ۷۱۵؛
تلفن ۸۸۹۱۱۲۱۲، نمابر ۸۸۸۰۹۳۸۶

سخن آغازین

خانواده و جایگاه آن به قدری رفیع و پرمنزلت است که در منابع دینی خیمه‌ای باشکوه‌تر و بنایی رفیع‌تر از ازدواج و تشکیل خانواده نزد خداوند تصویر نگردیده است پیامبر اکرم فرمودند: «مَا بُنِيَ بِنَاءٌ فِي الْإِسْلَامِ أَحَبُّ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى مِنَ الزَّوْجِ».

آنچه به شکوه و رفعت این بنا - که با سرشت عشق و محبت شکل گرفته - می‌افزاید و سبب می‌شود تا ارکان و اجزایش در پیوند با یکدیگر به آن، زیبایی و جلا بخشد و به اهداف متعالیش دست یابد «اخلاق» است؛ لذا خانواده‌ای که در آن اخلاق و فضایل اخلاقی ظهور و بروز یابد و مایه پیوند اعضای آن گردد، همواره از تندباد حوادث و طوفان‌های ویرانگر در امان خواهد ماند و اهل خود را به سامان خواهد رساند.

اهمیت خانواده در اسلام از سویی و مشکلات اخلاقی پیش‌روی خانواده‌ها - که بخش عمده آنها به دلیل بی‌توجهی به دستورات اسلام در این زمینه است - از دیگرسو، سیاست‌گذاران درسی از جمله شورای عالی انقلاب فرهنگی را بر آن داشت تا درس «اخلاق در خانواده» را به‌عنوان یکی از دروس اختیاری در حوزه دروس معارف اسلامی، به تصویب برسانند. کتاب پیش‌رو در چارچوب سرفصل‌های مصوب و به عنوان متن درسی برای همین درس نگاشته شده است.

این کتاب که حاصل تلاش دست‌جمعی گروهی از محققان حوزه خانواده به کوشش و سرپرستی سرکار خانم زهرا آیت‌اللهی است، مباحث مهم اخلاقی و مهارت‌های مورد نیاز در

تشکیل خانواده سالم را، قبل از ازدواج، حین ازدواج و پس از آن برعهده دارد و در یازده فصل ارائه گردیده است. ذیلاً ضمن معرفی مؤلفان، به فصول کتاب نیز اشاره می‌شود:

- سرکار خانم زهرا آیت‌اللهی: فصل اول، انسان‌شناسی؛ فصل دوم، نیازهای جنسی؛ فصل هفتم، استحکام خانواده و فصل نهم، اقتصاد خانواده.

- آقای دکتر امیرحسین بانکی‌پورفرد: فصل سوم، موانع ازدواج و مهارت‌های رفع آن؛ فصل چهارم، انتخاب همسر و فصل پنجم، مراسم ازدواج.

- سرکار خانم دکتر فاطمه بداغی: فصل ششم، حقوق خانواده.

- آقای دکتر حسن ملکی: فصل هشتم، مسایل و مشکلات خانوادگی.

- آقای دکتر محمد رضا شرفی: فصل دهم، فرزندآوری و تربیت فرزند.

- خانم‌ها دکتر سیمین کاظمی‌پور، دکتر فریده خلیج‌آبادی و آقای دکتر محمود مشفق:

فصل یازدهم، جمعیت و تنظیم خانواده.

معاونت پژوهشی دانشگاه معارف اسلامی تلاش نویسندگان محترم به‌خصوص سرکار خانم زهرا آیت‌اللهی را ارج می‌نهد و از تلاش‌های ایشان محترم جناب حجت‌الاسلام والمسلمین یوسف غلامی و دکتر علی‌نقی فقیهی که با ارائه نکات سودمند خود بر غنای اثر افزودند، تشکر می‌کند. همچنین از آقای محمدجواد فلاح، مدیر گروه اخلاق اسلامی که نظارت و ارزیابی محتوایی کتاب را برعهده داشتند و نیز کارشناس گروه، آقای مهدی فدایی که پی‌گیر مراحل انجام کار بودند، همچنین آقای سید سعید روحانی مدیر محترم امور پژوهشی که در به‌ثمر رساندن اثر تلاش نمودند، تشکر می‌نماید.

از همه اساتید، دانشجویان و صاحب‌نظران حوزه اخلاق خانواده تقاضا می‌گردد که با ارائه نکات سودمند و سازنده خود در جهت بهبود کتاب ما را یاری نمایند.

فهرست مطالب

مقدمه	۱۵
-------	----

فصل اول: انسان و خانواده

(۱۹ - ۳۶)

اهداف	۱۹
مقدمه	۲۰
انسان‌شناسی دینی	۲۰
یک. ابعاد وجود انسان	۲۰
دو. ویژگی‌های انسان	۲۲
سه. نیازهای انسان	۲۶
تشکیل خانواده و پیامدهای آن	۲۹
یک. پیامدهای فردی	۲۹
دو. پیامدهای اجتماعی	۳۳
نمودار مطالب فصل	۳۵

فصل دوم: نیاز جنسی

(۳۷ - ۷۸)

اهداف	۳۷
خانواده و جایگاه آن در رفع نیاز جنسی	۳۷
رویکردهای مختلف در مواجهه با نیاز جنسی	۳۹
یک. قداست تجرد و پرهیز از روابط جنسی	۳۹
دو. اصالت لذت و آزادی در رفتارهای جنسی	۴۰
اخلاق جنسی از دیدگاه اسلام	۵۱
یک. نهی از مجرد زیستن و توصیه به ازدواج	۵۱

۵۲.....	دو. توصیه به تسریع در ازدواج.....
۵۲.....	سه. خویشتن‌داری جنسی تا آستانه ازدواج.....
۵۴.....	چهار. توجه به جاذبه‌های جنسی همسر.....
۵۵.....	پنج. ازدواج موقت.....
۵۶.....	شش. نفی خودارضایی و هم‌جنس‌گرایی.....
۵۸.....	تربیت جنسی و اهمیت آن.....
۵۹.....	یک. تربیت جنسی پیش از ازدواج.....
۷۴.....	دو. تربیت جنسی پس از ازدواج.....
۷۶.....	نمودار مطالب فصل.....

فصل سوم: موانع ازدواج و مهارت‌های رفع آن

(۷۹ - ۹۰)

۷۹.....	اهداف.....
۸۰.....	مقدمه.....
۸۱.....	یک. موانع فردی.....
۸۶.....	دو. موانع خانوادگی.....
۸۷.....	سه. موانع فرهنگی.....
۹۰.....	نمودار مطالب فصل.....

فصل چهارم: انتخاب همسر

(۹۱ - ۱۰۸)

۹۱.....	اهداف.....
۹۲.....	ملاک‌های گزینش همسر.....
۹۲.....	یک. ملاک‌های جسمانی.....
۹۴.....	دو. ملاک‌های روان‌شناختی.....
۹۶.....	سه. ملاک‌های اقتصادی.....
۹۷.....	چهار. ملاک‌های اعتقادی.....
۹۸.....	پنج. ملاک‌های فرهنگی.....
۹۸.....	کفویت و همسانی همسر.....
۹۹.....	یک. همسانی اعتقادی.....
۹۹.....	دو. همسانی فرهنگی.....
۱۰۳.....	اولویت‌بندی معیارها.....
۱۰۴.....	یک. معیارهای مشترک دختران و پسران.....
۱۰۵.....	دو. معیارهای اختصاصی.....
۱۰۸.....	نمودار مطالب فصل.....

فصل پنجم: مراسم ازدواج

(۱۲۶ - ۱۰۹)

۱۰۹.....	اهداف.....
۱۱۰.....	آشنایی قبل از ازدواج.....
۱۱۰.....	یک. دوستی با هدف ازدواج.....
۱۱۴.....	دو. آشنایی از طریق غیردوستی و بدون واسطه.....
۱۱۵.....	سه. آشنایی با واسطه.....
۱۱۶.....	مراسم خواستگاری.....
۱۱۶.....	یک. موانع جلسه خواستگاری.....
۱۱۷.....	دو. جلسه خواستگاری.....
۱۱۸.....	مراسم عقد.....
۱۱۹.....	یک. احکام عقد.....
۱۲۱.....	دو. مراسم عقد.....
۱۲۲.....	سه. دوران نامزدی و عقد.....
۱۲۳.....	مراسم عروسی.....
۱۲۶.....	نمودار مطالب فصل.....

فصل ششم: حقوق خانواده

(۱۴۸ - ۱۲۷)

۱۲۷.....	اهداف.....
۱۲۸.....	مقدمه.....
۱۲۸.....	یک. اهمیت رعایت حقوق و اخلاق در خانواده.....
۱۲۹.....	دو. تسهیل ازدواج.....
۱۳۰.....	موانع ازدواج.....
۱۳۰.....	یک. قرابت.....
۱۳۱.....	دو. اختلاف در دین.....
۱۳۱.....	سه. اختلاف در تابعیت.....
۱۳۱.....	چهار. تأهل.....
۱۳۳.....	مقدمات ازدواج.....
۱۳۳.....	یک. نامزدی.....
۱۳۴.....	دو. رضایت دختر، پسر و ولی دختر.....
۱۳۴.....	سه. ثبت ازدواج.....
۱۳۵.....	روابط همسران.....
۱۳۵.....	یک. حقوق و تکالیف مشترک.....
۱۴۱.....	دو. حقوق اختصاصی مرد.....

۱۴۴.....	سه. حقوق اختصاصی زن.....
۱۴۸.....	نمودار مطالب فصل.....

فصل هفتم: استحکام و تعالی خانواده

(۱۹۰ - ۱۴۹)

۱۴۹.....	اهداف.....
۱۵۱.....	عوامل استحکام خانواده.....
۱۵۱.....	یک. عوامل اعتقادی.....
۱۶۲.....	دو. عوامل عاطفی.....
۱۶۵.....	سه. عوامل کلامی.....
۱۶۷.....	چهار. عوامل رفتاری.....
۱۸۷.....	تعالی خانواده.....
۱۹۰.....	نمودار مطالب فصل.....

فصل هشتم: مسائل و مشکلات خانوادگی

(۲۰۰ - ۱۹۱)

۱۹۱.....	اهداف.....
۱۹۲.....	مقدمه.....
۱۹۳.....	عوامل بروز مشکلات در خانواده.....
۱۹۳.....	یک. ضعف باورها و رفتارهای دینی.....
۱۹۵.....	دو. اثرپذیری از رسانه‌ها.....
۱۹۶.....	مشکل‌های برقراری ارتباط با یکدیگر.....
۱۹۶.....	یک. کم‌توجهی.....
۱۹۷.....	دو. کم‌حرفی.....
۱۹۸.....	سه. تنش‌های کلامی.....
۱۹۹.....	آسیب‌ها و مشکلات ارتباط با خویشاوندان.....
۲۰۰.....	یک. دخالت اطرافیان.....
۲۰۱.....	دو. وابستگی همسر به خانواده.....
۲۰۱.....	مشکل‌های بیرونی و مؤثر بر خانواده.....
۲۰۱.....	یک. عدم حضور در خانه.....
۲۰۲.....	دو. رابطه افراطی با دوستان.....
۲۰۳.....	طلاق.....
۲۰۳.....	یک. عوامل طلاق.....
۲۰۴.....	دو. پیامدهای طلاق.....
۲۰۶.....	نمودار مطالب فصل.....

۲۰۸.....	چهار. گریز ناپذیری طلاق.....
۲۰۹.....	نمودار مطالب فصل.....

فصل نهم: اقتصاد خانواده

(۲۱۱ - ۲۳۴)

۲۱۱.....	اهداف.....
۲۱۲.....	نقش اقتصاد در پایداری خانواده.....
۲۱۲.....	یک. ایجاد همبستگی و پیوند.....
۲۱۳.....	دو. ایجاد رفاه و آسایش.....
۲۱۳.....	مسئولیت اقتصادی اعضای خانواده.....
۲۱۳.....	یک. وظیفه مردان.....
۲۲۱.....	دو. وظیفه زنان.....
۲۲۳.....	اشتغال زنان.....
۲۲۴.....	یک. دلایل اشتغال زنان.....
۲۲۴.....	دو. مسئولیت زنان در اشتغال.....
۲۲۷.....	فضایل اخلاقی در اقتصاد خانواده.....
۲۲۷.....	یک. قناعت.....
۲۲۸.....	دو. اعتدال در مصرف.....
۲۲۹.....	سه. گشاده‌دستی مرد برای خانواده.....
۲۲۹.....	چهار. میهمان‌نوازی.....
۲۳۰.....	پنج. پرهیز از افراط و تفریط در کار.....
۲۳۲.....	شش. پرهیز از پیروی جاهلانه در مصرف.....
۲۳۴.....	نمودار مطالب فصل.....

فصل دهم: فرزندآوری و تربیت فرزند

(۲۳۵ - ۲۵۸)

۲۳۵.....	اهداف.....
۲۳۶.....	اهمیت و فواید فرزندآوری.....
۲۳۶.....	یک. توسعه ارتباطات انسانی.....
۲۳۶.....	دو. طلوع امید و آرزوهای جدید.....
۲۳۷.....	سه. تداوم زندگی.....
۲۳۷.....	چهار. کمال عشق.....
۲۳۷.....	پنج. تأمین نیازهای روحی.....
۲۳۸.....	شش. شور و نشاط مضاعف.....
۲۳۸.....	هفت. استحکام پیوند زندگی.....

۲۳۸.....	هشت. پویایی خانواده.....
۲۳۸.....	اهداف فرزندپروری.....
۲۳۹.....	یک. شکوفایی ظرفیت‌ها و استعدادها.....
۲۴۰.....	دو. تحول از حیات طبیعی به حیات معقول.....
۲۴۰.....	سه. تدارک قابلیت اجتماعی.....
۲۴۱.....	چهار. بسط شخصیت.....
۲۴۱.....	عوامل اثرگذار در تربیت.....
۲۴۱.....	یک. وراثت.....
۲۴۲.....	دو. ساختار اجتماعی.....
۲۴۳.....	سه. محیط طبیعی.....
۲۴۳.....	چهار. نظام آموزش و پرورش.....
۲۴۳.....	پنج. اراده خمدساز شخصیت.....
۲۴۴.....	شش. خانواده و نقش مؤثر آن.....
۲۴۶.....	نیازهای اساسی فرزندان.....
۲۴۷.....	یک. امنیت.....
۲۴۸.....	دو. محبت.....
۲۴۹.....	سه. احترام.....
۲۵۰.....	چهار. درک متقابل.....
۲۵۱.....	پنج. زیبایی و زیباگرایی.....
۲۵۲.....	شش. خودشکوفایی.....
۲۵۲.....	همکاری والدین در تربیت فرزند.....
۲۵۳.....	یک. خانواده با الگوی مدیریتی متعارض.....
۲۵۴.....	دو. خانواده با الگوی تعامل.....
۲۵۴.....	سه. شیوه‌های رسیدن به الگوی تعامل در خانواده.....
۲۵۸.....	نمودار مطالب فصل.....

فصل یازدهم: جمعیت و تنظیم خانواده

(۲۷۸ - ۲۵۹)

۲۵۹.....	اهداف.....
۲۵۹.....	جمعیت.....
۲۵۹.....	یک. تعریف جمعیت و جمعیت‌شناسی.....
۲۶۰.....	دو. دیدگاه‌های جمعیتی.....
۲۶۲.....	سه. جمعیت و باروری از دیدگاه اسلام.....
۲۶۵.....	چهار. تغییرات جمعیتی.....
۲۶۹.....	پنج. سیاست‌های جمعیتی.....

شش. انواع سیاست‌های جمعیتی.....	۲۷۰
تنظیم خانواده.....	۲۷۱
یک. روش‌های پیشگیری از بارداری.....	۲۷۲
دو. احکام فقهی درباره روش‌های پیشگیری از بارداری.....	۲۷۵
ناباروری.....	۲۷۶
بیماری‌های مقاربتی.....	۲۷۷
ایدز.....	۲۷۷
نمودار مطالب فصل.....	۲۷۸

کتابنامه

(۲۷۹ - ۲۸۸)

www.ketab.ir

مقدمه

یکی از اصلی‌ترین دغدغه‌های جوانان، ازدواج و تشکیل خانواده‌ای صمیمی، بانشاط و پایدار است. سلامت جامعه نیز وابسته به ایجاد خانواده‌های مستحکم، امیدوار و پویاست. در اصل ده قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران آمده است: «از آنجاکه خانواده واحد بنیادی جامعه اسلامی است، همه قوانین و برنامه‌ریزی‌های مربوط باید در جهت آسان کردن تشکیل خانواده، پاسداری از قداست آن و استواری روابط خانوادگی بر پایه حقوق و اخلاق اسلامی باشد.»

بی‌گمان آسان‌سازی ازدواج و استواری خانواده با آموزش جوانان در آستانه ازدواج محقق می‌گردد. از این رو، قانون تسهیل ازدواج جوانان در سال ۱۳۸۱ آموزشی عالی را موظف ساخت تا «به طرح مباحث مربوط به چگونگی تشکیل خانواده، روش‌ها و آداب همسرگزینی و ازدواج آسان و شرعی بپردازد». پیرو این مصوبه، شورای عالی جوانان در سال ۱۳۸۶ تصویب نمود: «وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی موظف‌اند با همکاری نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری نسبت به طراحی مباحث مربوط به چگونگی تشکیل خانواده و روش‌ها و آداب همسرگزینی - به‌منظور ازدواج پایدار - در محتوای دروس آموزش عالی اقدام نمایند.» شورای اسلامی شدن دانشگاه‌ها در سال ۱۳۹۰ - ۱۳۸۹ طی دو جلسه مقرر نمود: نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها نسبت به آماده‌سازی کتاب «اخلاق خانواده» ذیل «درس اخلاق اسلامی» اقدام نماید تا دانشجویان ضمن گذراندن دو واحد عمومی درس اخلاق اسلامی، با مباحثی درباره ازدواج آگاهانه و آسان و تشکیل خانواده استوار آشنا گردند. در این مصوبه تأکید شده است مباحث این درس باید کاربردی باشد تا افزون بر ارتقای دانش دانشجویان، در تقویت رفتارهای پسندیده آنان نیز مؤثر باشد. از این رو گروه اخلاق اسلامی

معاونت پژوهشی دانشگاه معارف اسلامی با همکاری گروه مطالعات زنان و خانواده پژوهشگاه فرهنگ و معارف اسلامی کتاب حاضر را به عنوان منبع آموزشی این درس تدوین کرده است. در نگارش کتاب نکاتی چند لحاظ گردیده:

۱. مباحث براساس سرفصل‌های مصوب شورای اسلامی شدن دانشگاه‌ها تألیف شده و تلاش مولفان محترم بر آن بوده تا دانشجویان با موضوع‌های مرتبط با چگونگی پاسخ‌دهی خردمندان به نیاز جنسی، ازدواج آسان، همسررداری شایسته و آمادگی اولیه برای ایفای نقش والدینی آشنا گردند.
 ۲. این کتاب درصدد است تا نگرش‌های اسلامی را در مسائل خصوصی و خانوادگی جوانان عرضه دارد. از این رو، تأکید بر آن بوده تا آیات و روایات درباره هر موضوع با ذکر آدرس و متن عربی آن باشد.
 ۳. برخی مطالب کتاب داخل کادر قرار داده شد تا دانشجویان محترم در صورت علاقه به مطالعه آن بپردازند.
 ۴. سرآغاز هر فصل بخش کوتاهی از زندگی‌نامه شخصیت یک بزرگوار معاصر ایرانی در موضوع مربوط ذکر شده تا درآمدی برای ورود به آن فصل باشد.
 ۵. در پایان هر فصل نمودار مطالب فصل ارائه شده تا دانشجویان بتوانند به راحتی مباحث را مرور کنند.
 ۶. به دلیل تنوع گسترده نیاز دانشجویان، حجم کتاب بیش از حد متعارف شده که استاد و دانشجو با توافق یکدیگر می‌توانند بخش‌هایی از آن را به مطالعه شخصی واگذارند.
- شایان ذکر است ویژگی این کتاب که آن را از سایر کتاب‌های موجود متمایز ساخته، آن است که کتاب افزون بر آنکه با شیوه نگارش منبع درسی نگاشته شده، سعی نموده تا هم مباحث نظری درباره موضوع را مطرح نماید و هم به ارائه راهکار عملی برای رسیدن به مقصود بپردازد. در این امر نیز تلاش شده تا نیازهای جوانان دانشجوی ایرانی لحاظ گردد.
- در پایان از زحمات و حمایت‌های جناب آقای دکتر غلامحسین گرامی، معاون پژوهشی دانشگاه معارف اسلامی و ریاست و معاونت محترم پژوهشگاه فرهنگ و معارف اسلامی که فرصت تألیف این کتاب را فراهم نمودند، قدردانی می‌شود. از خانم‌ها زهرا شوشتری،

شیما سادات حسینی، مرضیه شعرافچی و معصومه سادات حسینی هم که در آماده‌سازی کتاب همکاری نمودند، سپاسگزاری می‌گردد.

از استادان محترم و دانشجویان عزیز تقاضا می‌شود صمیمانه همه انتقادات و پیشنهادهای خود را درباره مباحث کتاب به پست الکترونیکی nahad.zanan@yahoo.com ارسال نمایند تا در چاپ بعدی کتاب مطمح نظر قرار گیرد.

گروه نویسندگان

www.ketab.ir